

ΛΥΚΕΙΟ ΝΙΓΡΙΤΑΣ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ 2018
ΤΑΞΗ : Β'
ΜΑΘΗΜΑ : ΙΣΤΟΡΙΑ
ΘΕΜΑ : ΜΑΓΕΙΑ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ
ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ : ΒΟΓΙΑΤΖΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ
ΟΜΑΔΑ : ΚΟΥΤΟΥΠΑΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ
ΜΑΛΤΣΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

ΜΑΓΕΙΑ

Με τον όρο μαγεία περιγράφονται οι τελετουργικές ή διανοητικές προσπάθειες για την πραγματοποίηση κάποιας ενέργειας πέραν των φυσικών δυνατοτήτων του ανθρώπου, με μέσο τη σκέψη, την επίκληση θεοτήτων ή πνευμάτων ή τη χρήση υπερφυσικών δυνάμεων. Οι άνθρωποι που ασχολούνται με την εφαρμογή τέτοιων διαδικασιών, που σκοπό έχουν να επιβάλουν την ανθρώπινη θέλησή τους στη φύση ή σε άλλους ανθρώπους αποκαλούνται μάγοι/μάγισσες, αποκρυφιστές κλπ. Η μαγεία συνήθως διακρίνεται σε λευκή και μαύρη, με κριτήριο διαφοροποίησης τα κίνητρα πίσω από την επίκλησή της.

Η μαγεία, τουλάχιστον με τη μορφή του σαμανισμού, εκτιμάται πως ήταν διαδεδομένη σχεδόν παντού σε προϊστορικές εποχές, ως το απλούστερο νοητικό πλαίσιο ερμηνείας, πρόβλεψης και χειραγώγησης του φυσικού κόσμου. Υπό μία άποψη, που την κρίνει εξωτερικά, αποτελεί την προβολή μίας έμφυτης ψυχολογικής ανάγκης για έλεγχο επί του περιβάλλοντος και ικανοποίηση των επιθυμιών, υπό συνθήκες έλλειψης επιστημονικής γνώσης για τη λειτουργία του φυσικού κόσμου. Η μαγεία προϋποθέτει πίστη σε μία αμφίδρομη συσχέτιση μεταξύ του εξωτερικού κόσμου και της εσωτερικής σκέψης, ενώ βασίζεται στην «αρχή της συμπάθειας», δηλαδή την αντίληψη ότι το αποτέλεσμα μίας πράξης μοιάζει με την αιτία του και ότι παραμένει μία αιτιακή συσχέτιση ανάμεσα σε υλικά αντικείμενα τα οποία κάποτε εφάπτονταν, ακόμη και αν αυτά απομακρυνθούν μεταξύ τους. Η αρχή της συμπάθειας επιτρέπει την άσκηση μιμητικών τελετών, οι οποίες περιλαμβάνουν υλικά ή λεκτικά σύμβολα, με στόχο την πρόκληση αλλαγών στα αντικείμενα που αναπαριστώνται από τα σύμβολα αυτά.

Η ΜΑΓΕΙΑ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

Η μαγεία είναι συνδυασμός μιας ιδιαίτερης μορφής θρησκευτικής πίστης και δραστηριότητας που δε συμβιβάζεται με τα δογματικά καθορισμένα πλαίσια της ορθόδοξης χριστιανικής πίστης στο Βυζάντιο. Η μαγεία και η σχέση της με τη θρησκεία δεν είναι σαφώς καθορισμένη, παρά τις προσπάθειες αρκετών επιστημόνων να δώσουν ένα σαφή ορισμό. Για τους δογματικούς Χριστιανούς, η μαγεία δεν είναι τίποτα άλλο από μια πλάνη, μια παραίσθηση την οποία προκαλούν οι δαίμονες. Βέβαια δεν κατανόησαν ποτέ και συνεχίζουν να μην κατανοούν ότι η παραδοχή της ύπαρξης δαιμόνων, σημαίνει και αποδοχή της μαγείας, ως δραστηριότητας ελέγχου των δαιμόνων. Η μαγεία θεωρείται μεγάλος εχθρός, γιατί αμφισβητεί τη μοναδική θέση του θεού ως υπέρτατου ελεγκτή του κόσμου, έτσι όπως γίνεται τουλάχιστον αντιληπτός από τη χριστιανική θρησκεία, ιδιαίτερα στην εποχή του βυζαντινού θρησκευτικού φονταμενταλισμού.

Ήδη από την πρωτόγονη εποχή είχε εδραιωθεί η πίστη ότι ένα πνεύμα ήταν υπεύθυνο για τη δημιουργία όλων. Αυτό συνέβη, γιατί οι άνθρωποι δε μπορούσαν να ερμηνεύσουν τις φυσικές καταστάσεις και επινόησαν ένα δικό τους κώδικα, ώστε να τις αποδίδουν σε αυτόν. Στη συνέχεια, απέδωσαν μια ψυχή ή ένα πνεύμα με υπερφυσικές δυνάμεις σε όλα στη φύση είτε άψυχα είτε έμψυχα. Αυτή ήταν η θεωρία του ανιμισμού που αργότερα εξελίχθηκε στη θεωρία των Θεών και των δαιμόνων. Για να μπορέσουν οι άνθρωποι να ελέγξουν τους δαίμονες-πνεύματα επινόησαν τη τέχνη της μαγείας, η οποία χωριζόταν σε δύο

μεγάλες κατηγορίες τη λευκή που είχε καλό σκοπό και τη μαύρη που στόχευε στη πρόκληση βλάβης. Από τη στιγμή που αναπτύχθηκε η τέχνη της μαγείας σημαίνει ότι υπήρχαν οι αντίστοιχοι άνθρωποι που τη εκτελούσαν, οι μάγοι. Αυτοί είχαν την ικανότητα να επικοινωνούν με τους δαίμονες και να τους καλούν είτε για καλό σκοπό, για να βοηθήσουν τους συνανθρώπους τους ως μάντεις, είτε για να προξενήσουν κακό και να τους καταστρέψουν ως μάγοι. Η θεά της μαγείας είναι η τρίμορφη Εκάτη που κυβερνά τον ουρανό, τη γη, τον Κάτω Κόσμο και μοιράζεται με τον Δία την ικανότητα να πραγματοποιεί τις ευχές των ανθρώπων.

Όλα αυτά που αναφέρθηκαν συνέχισαν στην αρχαία και τη ρωμαϊκή περίοδο φτάνοντας στην εποχή που μελετάμε, τη βυζαντινή. Στο Βυζάντιο η μαγεία και πάλι είχε ως στόχο να ελέγξει

τους δαίμονες πιέζοντας τους να εμφανιστούν και να πράξουν αυτό που επιθυμεί ο μάγος, ο οποίος για να προστατευτεί από τη οργή τους χρησιμοποιούσε φυσικά (θυσίες) ή λεκτικά (επωδές-κατάρες) μέσα. Όπως διαπιστώνουμε από τις πηγές οι Βυζαντινοί θεωρούσαν τη μαγεία ως σίγουρο τρόπο εξόντωσης των εχθρών, γι' αυτό ότι τους συνέβαινε το απέδιδαν στη μαύρη μαγεία και ανταπέδιδαν. Σχετικά με τη κύρια θρησκεία του βυζαντινού κράτους, το χριστιανισμό, γεννήθηκε σε ένα περιβάλλον που ήταν ήδη εξοικειωμένο με την ύπαρξη υπερφυσικών δυνάμεων που χωρίζονταν σε καλές και κακές. Αφομοίωσε, επομένως, τα στοιχεία αυτά και τα καλά πνεύματα τα ονόμασε αγγέλους του Θεού του ενώ τους κακούς δαίμονες τους συσχέτισε με την ειδωλολατρία.

Καταληκτικά η μαγεία και οι προλήψεις ήταν μέρος της καθημερινής ζωής των βυζαντινών και αυτό δε μπορεί να το αμφισβητήσει κανείς. Με τη βοήθεια της έδιναν λύση σε προβλήματα της καθημερινότητας τους είτε για να βλάψουν

κάποιον είτε για καλό σκοπό. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω τα είδη και τα μέσα της μαγείας ήταν πολλά και διαφορετικά και το καθένα είχε το δικό του σκοπό. Οι δύο μεγάλες κατηγορίες της, ωστόσο, ήταν η *γοητεία* και *θαυματουργία*. Μάγοι και φαρμακοί δρούσαν ελεύθερα αποκομίζοντας τεράστια κέρδη όχι μόνο στον Ιππόδρομο, στα θέατρα και στα πορνεία, δηλαδή στα κατώτερα στρώματα, αλλά έφτασαν να συνδέονται με βασιλείς και αυλικούς, επηρεάζοντας έτσι ακόμα και την πολιτική δομή της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Επίσης μεγάλη επίδραση είχε η μαγεία και στην επιστήμη της ιατρικής εξαιτίας κάποιων φυτικών ή ζωικών φαρμάκων που χρησιμοποιούνταν και από αυτή. Πολλές από τις προλήψεις της βυζαντινής περιόδου, όπως είναι η βασκανία, επιβίωσαν ως σήμερα με εξαίρεση τα ειδωλολατρικά έθιμα και σύμβολα που κράτησαν μέχρι τον 7^ο αι. μ.Χ.. Αναλόγως τις συνθήκες κάθε εποχής η αντιμετώπιση της μαγείας από την Εκκλησία και τη πολιτεία μεταβαλλόταν χωρίς βέβαια μεγάλες διαφοροποιήσεις. Τελικά, παρ' όλες τις απαγορεύσεις όλους αυτούς τους αιώνες η μαγεία ποτέ δεν έπαψε να επηρεάζει το κοινωνικό σύνολο και συνεχίζεται μέχρι τις μέρες μας.

Από τη μελέτη των βυζαντινών φαίνεται ότι στο Βυζάντιο η πίστη στις μαγικές ιδιότητες και σε κάθε είδους μαγικής ενασχόληση ήταν πολύ βαθιά ριζωμένη. Οι Βυζαντινοί κατέφευγαν στους γόητες-μάγους για να γίνουν λόγιοι, να αποκτήσουν αξιώματα, δόξα και πλούτο, να κερδίσουν το πρόσωπο που επιθυμούσαν ή να αποκτήσουν φίλτρα για να το μαγέψουν, να μάθουν την έκβαση των πολεμικών επιχειρήσεων, να αποκτήσουν παιδιά, να γλυτώσουν από ασθένειες ή και για να εξουδετερώσουν τυχόν βλαπτικά μάγια που τους είχαν κάνει. Γενικά, κατέφευγαν στους αστρολόγους και στους μάγους για όλα τα μικρά ζητήματα που τους απασχολούσαν στην καθημερινή τους ζωή. Όπως φαίνεται από τα λεγόμενα του Κυπριανού, ο οποίος ήταν μάγος της Αντιόχειας πριν μεταστραφεί στο Χριστιανισμό (και τελικώς γίνει άγιος), ο μάγος πολλές φορές είχε και το ρόλο του οικογενειακού συμβούλου.

Ωστόσο, φαίνεται μέσα από τις επικλήσεις που χρησιμοποιούν οι μάγοι πως στόχο είχαν να στρέψουν την οργή των δαιμόνων

εναντίον των θυμάτων τους προκαλώντας τους κακό. Αυτό τονίζει και ο Αμφιλόχιος Ικονίου λέγοντας πως οι άνθρωποι αυτό που εξαγοράζουν από τους μάγους ήταν η αποστολή κακοποιών δαιμόνων κατά των συνανθρώπων τους. Ο δε αβάς Νείλος (5ος μ.Χ. αι.) τονίζει πως οι μάγοι κάποιες φορές επιτυγχάνουν το σκοπό τους, τις περισσότερες όμως φορές δικαιολογούσαν την αποτυχία τους με το πρόσχημα ότι το άτομο που υφίστατο τα μάγια δεν πίστευε σ' αυτά ή απέδιδαν την αποτυχία στην ύπαρξη κάποιου αντίθετου μαγικού που εξουδετέρωνε το δικό τους.

Η μαγεία που επικρατούσε στο Βυζάντιο ήταν κυρίως η μαύρη μαγεία της επίκλησης δυνάμεων του σκότους για την εξυπηρέτηση ανόσιων και ιδιοτελών σκοπών. Για την βυζαντινή εκκλησία μαγεία και ειδωλολατρία ταυτίζονταν και επιθυμούσε να συσχετιστεί η δαιμονική μαγεία με τον ειδωλολατρικό κόσμο. Οι χριστιανοί διαχώριζαν τη δύναμη των δαιμόνων από την αληθινή δύναμη του Θεού, η οποία αποκαλύπτεται συνεχώς μέσω των αγνών και ταπεινών υπηρετών Του και πάντα στοχεύει στο καλό για τους ανθρώπους και χαρακτηρίζεται από αγάπη. Αντίθετα, οι ειδωλολατρικοί "θεοί" ήταν δαίμονες, ακόλουθοι του διαβόλου που επιθυμούσαν σφοδρά τις θυσίες και ειδικά τις ανθρωποθυσίες. Γι' αυτό, έτρεχαν να εμφανιστούν μόνο σ' εκείνους που τους λάτρευαν με προσφορές αίματος και στον άνθρωπο που σκοτωνόταν βίαια.

Ιδιαίτερα σημαντική ήταν και η περιγραφή πολλών εκκλησιαστικών πατέρων και συγγραφέων της βυζαντινής περιόδου (Μέγας Αθανάσιος, Ιωάννης ο Χρυσόστομος), οι οποίοι προσπαθώντας να αναιρέσουν την κατηγορία που δέχθηκε ο Ιησούς από σύγχρονούς Του πως ήταν μάγος ή ότι δρούσε στο όνομα δαιμόνων,

αποδεικνύουν την πλήρη αντίθεση μεταξύ της δράσης των μάγων και της αγαπητικής δράσης του Θεού και των Αγίων Του.

Υποστήριξαν, λοιπόν, πως ενώ οι δαίμονες συνεργάζονταν με τους μάγους, τον Χριστό τον απέφευγαν (μάλιστα δεν άντεχαν την παρουσία Του) και Εκείνος έφερνε τη θεραπεία των ψυχικών και σωματικών παθών με την

έφερε τη θεραπεία των ψυχικών και σωματικών παθών με την

απομάκρυνσή τους. Άρα το έργο Του στηριζόταν στην ενυπάρχουσα σ' Αυτόν θεϊκή δύναμη και όχι στη μαγεία και τη συνεργεία των δαιμόνων. Η διάκριση αυτή σε δεύτερο επίπεδο φανερώνει και τη διαφορά μεταξύ των μάγων, που δρουν μέσω δαιμονικών επικλήσεων εις βάρος των ανθρώπων, και των Αγίων, που θαυματουργικά και με κίνητρο την αγάπη φέρνουν το καλό στη ζωή των ανθρώπων.

**ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ : ΒΙΚΙΠΑΙΔΕΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΗ
ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ**

Τέλος Εργασίας